

Politiskās partijas 21.gadsimtā:
domnīcas Providus organizētā foruma ideju apkopojums

Saturs

Kādas ir galvenās problēmas, ar kurām saskaras partijas 21.gadsimā?	2
Ko mūsdienų partijas dara pareizi, lai risinātu šīs problēmas?	3
Kādas ir specifiski Latvijas partiju problēmas un to iespējamie risinājumi?	4
Kā veicināt konstruktīvas politiku un žurnālistu attiecības?	5
Kā veicināt sabiedrības pieprasījumu pēc gudras politikas?	6
1. Kādas sabiedriski svarīgas idejas Latvijas partijas šobrīd neuzrunā vai uzrunā pārāk maz?	6
2. Kādai informācijai pirms vēlēšanām jābūt vēlētāja rīcībā?	6
3. Kā palielināt sabiedrības noturību pret populismu?	7
4. Kā pārliecināt sabiedrību, ka pašreizējais valsts finansējuma apmērs politiskajām partijām ir nepietiekams?	7
5. Kādiem vajadzētu būt priekšvēlēšanu diskusiju raidījumiem?	8
6. Kādai būtu jābūt politiskai partijai, lai tajā vēlētos iestāties vairāk biedru?	8

Apkopojuma publicēšanas datums: 2017.gada janvāris. Apkopojumu veica: Iveta Kažoka, Providus vadošā pētniece

Foruma organizēšanas pamatojums

Politiskās partijas mūsdienu demokrātijās ir nepopulārs veidojums. Tikai 15% ES iedzīvotāji un 7% Latvijas iedzīvotāji sabiedriskās domas aptaujās atzīst, ka viņi uzticas politiskajām partijām. Tādēļ nav brīnums, ka iedzīvotāji nevēlas kļūt par partiju biedriem – Latvijas lielākajā partijā ir mazāk nekā 4000 biedri. Pēdējos gados Latvijā bijušas ne mazums diskusiju un iniciatīvu par partijām alternatīviem politiskās līdzdalības veidiem, piemēram, par referendumiem vai interneta petīcijām, taču politiskās partijas – to pārmaiņu un profesionalitātes jautājumi – palikušas novārtā. Domnīcas Providus veiktajā labas pārvaldības ekspertu aptaujā par šobrīd nopietnāko šķērslī ceļā uz gudru politiku tieši Latvijas partiju vājuma problēma iezīmējās kā nozīmīgākā. Tādēļ 2016.gada 25.novembrī domnīca Providus organizēja šai problēmai veltītu forumu. Foruma pilnā programma atrodama šeit ([saite](#)).

Kādas ir galvenās problēmas, ar kurām saskaras partijas 21.gadsimā?

[Apkopojums diskusijai, kuras ieraksts atrodams [Providus mājas lapā](#) un kurā piedalījās Tarmo Jüristo (Igaunijas domnīcas Praxis valdes priekšsēdētājs), Doru Frantescu (organizācijas VoteWatchEU vadītājs), Andris Piebalgs (Vienotības valdes priekšsēdētājs), Nico Lange (Vācijas Konrāda Adenauera fonda Politikas un konsultāciju departamenta vadītājs), Vita Matiss (Rīgas Juridiskās Augstskolas vieslektore). Diskusiju moderēja PROVIDUS direktore Krista Baumanē.]

Idejiskā neskaidrība par politisko partiju nākotni – tradicionāli ticis pieņemts, ka parlamentārā demokrātija nevar pastāvēt bez partijām. Lai gan šī tēze dažkārt ir tikusi apšaubīta, tomēr pagaidām nevienam nav izdevies izdomāt tādu mūsdienu pasaulei piemērotu sistēmu, kur pēc politiskajām partijām nebūtu vajadzības. Vienlaikus ir arī skaidrs, ka partijām ir jāmainās – un politisko partiju zelta laikmets (ļoti daudz biedru, izvērsta hierarhiska struktūra, skaidrs ideoloģiskais pozicionējums) neatgriezīsies.

Mūsdienu partijām ir aizvien **grūtāk piesaistīt sev jaunus biedrus**. Tam ir vairāki iemesli – pirmkārt, neuzticēšanās partijām politiku dara par zema prestiža nodarbi. Otrkārt, mūsdienu cilvēks var politiku ietekmēt daudzos veidos (piemēram, piedaloties sabiedriskajās organizācijās, parakstot petīcijas, darbojoties sociālajos tīklos un citur internetā, prezentējot akadēmiskus pētījumus) un neredz lielu motivāciju iesaistīties partijā. Treškārt, partijas pašas reti kad meklē un vilina jaunus biedrus – sekas ir tādas, ka, piemēram, Vācijas CDU partijas vidējais biedru vecums ir 59 gadi, turklāt lielā vairākumā tie ir vīrieši.

Mūsdienu pasauli raksturo straujas pārmaiņas. Šādos apstākļos partijām ir **grūti formulēt ilgtermiņa vīziju**.

Partijām nākas strādāt apstākļos, kad **vēlētājam ir pieejama aizvien plašāka informācija**, bet rodas lielākas grūtības šo informāciju kritiski izvērtēt – masu mediji un partijas daudz mazāk pilda agrāko informācijas filtra (gate-keeper) lomu nekā pirms interneta laikmeta iestāšanās.

Vēlētāji aizvien mazāk reaģē uz tradicionālo partiju dalījumu labējās/kreisās partijās. Tā vietā nāk citi kritēriji: piemēram, sistēmas partijas (insaideri) un ārpus sistēmas partijas (autsaideri), kur autsaideriem ir priekšrocības, jo vēlētāji sevi aizvien mazāk identificē ar esošo politiku.

Līdzšinējās “sistēmas” partijas pēc savas uzbūves **reti kad ļauj izsīsties spēcīgām, spilgtām personībām**, kurām būtu skaidrs viedoklis – partiju uzbūvē ir iestrādāta vajadzība pēc kompromisiem, kas privilēģē tādas

personības, kuras ir orientētas uz kompromisu atrašanu. Problēma: spilgtuma ziņā šīs personības nevar sacensties ar populistiem – vēlētājs šos politikus vāji atceras.

Ja mediju un partiju sistēmas valstī ir polarizētas, ir **teju neiespējami vēlētājus pārliecināt, ka kompromisi ir laba lieta**. Bet politika nav iedomājama bez kompromisiem!

Mūsdienu pasaulē ir **pieprasījums par sarežģītām lietām runāt vienkārši**, bet tas partiju cilvēkiem ne vienmēr ir iespējams, jo politika un pārvalde ir komplicētas, kompromisos balstītas nodarbes. Cilvēkiem, kas ikdienā strādā ar sarežģītiem jautājumiem, ir raksturīgi pieņemt, ka partijas ir tikai problēmu risināšanas mehānismi, nesaprotot, ka jāmeklē uzrunāt arī vēlētāju emocijas.

Vienlaikus partijām ir **liels kārdinājums pārņemt populistiskas tehnikas**: pārmērīgi vienkāršot jautājumus, lai vēlētājs tos labāk uztvertu, kā arī atrast pret ko iestāties, nevis nākt klajā ar risinājumiem vai mēģināt paaugstināt vispārējo vēlētāju izpratnes līmeni. Politikā ir jāmeklē uzrunāt gan prāts, gan emocijas – it sevišķi cilvēku vajadzība pēc drošības. No populistiem ir jābaidās, bet jāmeklē pamanīt brīdis, kad pārlieta emocionalitāte vai argumentu vienkāršošana sāk degradēt politikas kvalitāti.

Partijām ir grūti atrast veidus, kā iesaistīt savus biedrus un plašāku sabiedrībā lēmumu pieņemšanā – tradicionālie līdzdalības veidi nav sevišķi “uzrunājoši”. Pārāk maz partijas izmanto pat savu biedru resursu nozīmīgu lēmumu pieņemšanā.

Ko mūsdienu partijas dara pareizi, lai risinātu šīs problēmas?

[Apkopojums diskusijai, kuras ieraksts atrodams [Providus mājas lapā](#) un kurā piedalījās Tarmo Jüristo (Igaunijas domnīcas Praxis valdes priekšsēdētājs), Doru Frantescu (organizācijas VoteWatchEU vadītājs), Andris Piebalgs (Vienotības valdes priekšsēdētājs), Nico Lange (Vācijas Konrāda Adenauera fonda Politikas un konsultāciju departamenta vadītājs), Vita Matiss (Rīgas Juridiskās Augstskolas vieslektore). Diskusiju moderēja PROVIDUS direktore Krista Baumanē.]

- Eksperimentē ar cilvēku iesaisti lēmumu pieņemšanā – meklējot veiksmīgākās formas;
- Piedāvā risinājumus nopietnām, sabiedrībā aktuālām problēmām;
- Nonākot pie varas: (a) veido tādus sociālās drošības tīklus, kas aizsargā pašus maznodrošinātākos un globalizācijas procesa turbulences pakļautos cilvēkus – tādēļ Dānijā, Kanādā, Francijā, Šveicē populistu partiju ietekme ir mazāka. (b) atbalsta kvalitatīvu mediju darbu un pilsoniskās izglītības programmas;
- Pārdomā partiju funkcionēšanas principus – tā, lai partijas iekšējais darbs būtu atvērtāks un līdzdalībai draudzīgāks. Piemēram, partijas sēdes notiek publiskās vietās vai arī tām ir noteikti precīzi sākuma un beigu laiki.

Kādas ir specifiski Latvijas partiju problēmas un to iespējamie risinājumi?

[Apkopojums diskusijai, kuras ieraksts atrodams [Providus mājas lapā](#) un kurā piedalījās Artis Pabriks (Eiropas Parlamenta deputāts, Vienotība), Aigars Rostovskis (Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Padomes priekšsēdētājs), Ingunā Sudraba (No Sirds Latvijai), Juris Pūce (Latvijas Attīstībai), Sergejs Dolgopolovs (Saskaņa), Inga Bērziņa (Kuldīgas novadam). Diskusiju moderēja PROVIDUS vadošā pētniece Iveta Kažoka.]

Ideāla partijas darba kritēriji – harizmātiska partijas vadība un kvalitatīvs darbs ar biedru iesaisti partijas darbā tā, lai partijā nepārtraukti dzimtu idejas, bet vienlaikus arī būtu spējas īstenot konsekventu politiku.

Latvijas partiju galvenās problēmas:

Pārmērīgi stingri jaunu partiju dibināšanas un darbības, kā arī veco partiju likvidēšanas nosacījumi – piemēram, notāram jāapliecina partijas dibināšana, jābūt publiskam biedru reģistram. Risinājums: pārskatīt prasību pārmērības; varbūt ļaut kļūt par partijas biedru, reģistrējoties sociālajos tīklos un sākot maksāt biedru naudas?

Zema partiju idejiskā konkurence – Latvijā darbojas arī tādas partijas, kas neaizstāv nekādas idejas. Vienlaikus sabiedrībā arī nav liela pieprasījuma pēc idejiskākām partijām. Risinājums jāmeklē sabiedrības līmenī, sabiedrības grupām vienojoties un izvirzot partijām augstākas prasības. Šim nolūkam vairāk valsts finansējuma varētu novirzīt politiskajiem raidījumiem medijos, it sevišķi pirmsvēlēšanu laikā. Tāpat, iespējams, idejiskumu palielinātu stabilākas valdības, kad no premjeriem varētu prasīt lielāku atbildību gan par paveikto darbu, gan arī par nākotnes iecerēm – iespējams, būtu tādēļ jāstiprina premjera loma valdības izveidē un darbā.

Partijām ir maza intelektuālā kapacitāte (nav rezervistu) un jauda, kā arī partijas reti funkcionē kā jaunu politisko līderu kalves. Nav arī stimulu jaunu biedru piesaistei – un biedru ir maz. Iespējamie risinājumi: caur partijas finansēšanas sistēmas izmaiņām palielināt partiju motivāciju piesaistīt jaunus biedrus, kā arī vairot partijas intelektuālo kapacitāti (semināri, apmācības, darbnīcas, lekcijas, mentoringi). Partijām meklēt veidus kā piesaistīt jaunus biedrus, piemēram, piedāvājot viņiem apmācību iespējas vai dažādas iesaistes formas lēmumu pieņemšanā. Neaizmirst, ka reģionālās (pašvaldību līmeņa) partijas dažkārt sekmīgāk pilda jaunu politiķu politiskās socializācijas funkciju un nelikt pārmērīgus administratīvos šķēršļus to darbam.

Zems partiju prestižs – nav sajūta, ka darbs partijā ir cienīga nodarbe. Šo attieksmi gandrīz nav iespējams pamainīt partijām pašām – tur jāsadarbojas arī žurnālistiem un viedokļu līderiem.

Pārspīlētas sabiedrības prasības pret partijām – sajūta, ka darbam politikā ir jābūt upurim un ka par šo darbu nepienākas normāla atlīdzība. Arī šo problēmu ir grūti atrisināt partijām pašām, izņemot, ja tiek veidoti atbalsta mehānismi kvalitatīvam žurnālistu darbam.

Finansējuma piesaistes problēma, kur aizdomīgi ziedojumi dažkārt diskreditē partijas tēlu. Risinājums: pārskatīt partiju finansēšanas modeli, to vairāk orientējot uz valsts finansējumu un biedru skaitu.

Mazas iespējas partiju biedriem ietekmēt norises partijās. Risinājumi: iespējams, ka varētu izvirzīt stingrākas prasības vai piesaistīt valsts finansējumu partijas iekšējai demokrātijai – piemēram, sēžu norises biežumam, apmācībām, darbam starp vēlēšanām.

Kā veicināt konstruktīvas politiku un žurnālistu attiecības?

(diskusija pēc TV seriāla "Borgen" fragmentu noskatīšanās)

Foruma trešajā diskusijā tika analizētas trīs sarežģītas, neviennozīmīgas situācijas, kas ir aktuālas politiku un žurnālistu darbā arī Latvijā.

(1)

Vai/cik lielā mērā politiķis drīkst žurnālistam/redaktoram norādīt uz intervijā vēlamām/nevēlamām jautājumiem?

Diskusijas tēzes: 1) principā politiskai amatpersonai būtu jāspēj atbildēt uz jebkuru žurnālista jautājumu, taču vienlaikus ir arī normāli, ja politisko amatpersona vēlas savlaicīgi uzzināt diskusijas tēmas, lai varētu šai intervijai labāk sagatavoties. Žurnālista atkāpēm no saskaņotajām tēmām jābūt izņēmumam, nevis normai. 2) Politiķiem nevajadzētu prasīt no žurnālistiem rakstiski saskaņot interviju tekstu – izņemot, ja to pamato vajadzība pārliecināties par to, lai nav faktu kļūdu, vai kāda cita notikumam atbilstoša vienošanās ar žurnālistu; 3) Ko darīt, ja žurnālists apzināti izkropļo politika teikto vai atļaujas citu neētisku rīcību? Nav vienas receptes: der tieša un, izņēmuma gadījumos, labi argumentēts atteikums turpmāk sadarboties – taču šādai rīcībai jābūt absolūtam izņēmumam un tikai gadījumos, kad žurnālisti ļaunprātība/paviršība ir acīmredzama. Medijām jābūt informācijas atsaukšanas/atvairošanas mehānismam.

(2)

Vai/kuros gadījumos žurnālists/redaktors drīkst vienoties ar politiķi/politisku amatpersonu par kādas sabiedrībai svarīgas tēmas neatspoguļošanu?

Diskusijas tēzes: (1) šādas situācijas izņēmuma situācijās ir iespējamās – tas, ja sabiedrības ieguvumi no informācijas publicēšanas būtu mazāki nekā iespējamie draudi. Piemēram, informācijas "pieturēšanu" atsevišķos gadījumos var pamatot valsts drošības apsvērumi. No žurnālistu puses šādās situācijās vienmēr ir kļūdišanās risks: piemēram, joprojām nav skaidrs, vai/kādos gadījumos žurnālistiem vajadzētu sabiedrībā informēt par kādu banku vai visas banku sistēmas grūtībām. Tādēļ ir svarīga pieredzējusi redakcija, kas var izvērtēt sabiedrības ieguvumus/zaudējumus. Žurnālistiem jābūt iespējai sev zināmo informāciju atspoguļot tad, kad draudi ir novērsti. (2) Normāli, ja politiskas amatpersonas, gan valsts, gan pašvaldības līmenī laiku pa laikam organizē preses brīfingus, kur dalās arī ar nepublicējamu informāciju; (3) Latvijā ir raksturīgi domāt par žurnālistiem kā par sabiedrības interešu uzraugiem un par politiskām amatpersonām – kā par tiem, kurus vajag uzraudzīt, taču ir svarīgi atcerēties, ka politiķi ir ievēlēti vēlēšanās un pārstāv sabiedrības grupu intereses, tādēļ viņu viedoklis par to, kas ir/kas nav sabiedrības interesēs arī ir nozīmīgs.

(3)

Mūsdienu mediji saskaras ar pieprasījumu politiskās diskusijas pasniegt kā šovu, samazinot iespējas padziļināti apspriest valsts attīstībai svarīgus jautājumus. Vai tā ir problēma?

Diskusijas tēzes: 1) Televīzijas diskusijām, it sevišķi pirms vēlēšanām, ir jāspēj noturēt sabiedrības uzmanību, tādēļ tiem ir jābūt pietiekami dinamiskiem (tā ir televīzijas specifika) – vienlaikus šovi arī nedrīkst trivializēt valstij svarīgus jautājumus; 2) Politikājiem ir jābūt iespējām televīzijas diskusijām nopietni sagatavoties – tādēļ, pat ja diskusija tiek organizēta šova formā, īpaši svarīgi savlaicīgi izziņot to formātus.

Kā veicināt sabiedrības pieprasījumu pēc gudras politikas?

Foruma noslēgumā tika organizētas sešas prāta vētras World Café formā. To interesantākie secinājumi ir atrodami zemāk.

1. Kādas sabiedriski svarīgas idejas Latvijas partijas šobrīd neuzrunā vai uzrunā pārāk maz?

Saturiski:

Latvijas vieta globalizācijas procesos; ilgtermiņa tendences (robotizācija; globālā sasilšana); risinājumi sabiedrības saliedēšanas politikai; mūžizglītības politika; politiskās brīvības jautājumi; mazākuma aizstāvības jautājumi; atbildība par vidi; cīņa pret korupciju; veselības aprūpes reforma.

Pēc formas:

Nav “cilvēku valodas”; šobrīd orientācija uz viedokļiem/pozīcijām nevis risinājumiem; nav skaidru pozīciju un *political ownership*;

Svarīgi konteksta faktori:

Partijas nesniedz pietiekamu ieskatu tajā, kur tās smeļas savas zināšanas (kādi avoti pamato vienu vai otru nostāju?)

Partijām vāja politiskās pētniecības kapacitāte, lai izstrādātu kvalitatīvu programmu;

Pārvaldības problēmas partijās – biedriem reti tiek piedāvātas iespējas kvalitatīvi iesaistīties partijas darbā.

2. Kādai informācijai pirms vēlēšanām jābūt vēlētāja rīcībā?

Informācija par partijām un kandidātiem. Idejas: ideoloģiskais pozicionējums “Pielaiko partiju!” formā, premjera amata kandidāts; apkopojums par labajiem/sliktajiem darbiem; informācija par partiju finansētājiem; informācija par pabeigtajām skolām/augstskolām; populārākie tvīti; (ne)realizētie solījumi; neatkarīgs vērtējums par kandidātu profesionālajām spējām; konta stāvoklis; atzīmes augstskolā; kuri

kandidāti “nosegs” Saeimas komisijas; kurai ES politisko partiju grupai pievienosies; cik bieži teikuši ko neizpildāmu; partijas iekšējās demokrātijas vērtējumi.

Prasmes un iespējas: 1) jāpiedāvā vēlētājiem iemaņas pašiem identificēt nepatiesu informāciju/nereālistiskus solījumus (darbnīcas, semināri, TV programmas); 2) mobilā aplikācija, kas ļauj kandidātiem uzdot jautājumus.

Problēmas: īpaši jāuzrunā vēlētāji, kas parasti nebalso vai kas balsos pirmo reizi; politisko reitingu problēma – varbūt jāaizliedz mēnesi pirms vēlēšanām tos publicēt, lai neietekmētu rezultātu; vieglā valodā jāizklāsta partiju plāni.

3. Kā palielināt sabiedrības noturību pret populismu?

Populisma pazīmes: solījumi, kas nav izpildāmi/bez seguma; tautas krasa pretnostatīšana elitei; apzināta maldināšana; augsta emocionalitāte.

Kādēļ pieprasījums pēc populisma? Mūsdienu laikmets prasa vienkāršību un emocionāli spēcīgu vēstījumu, lai būtu pamanāms informācijas plūsmā; zema izpratne par politiku; neapmierinātība ar sociālo nevienlīdzību; draudu sajūta – bēgļi, ārējie ienaidnieki, nestabilitāte.

Iespējamie risinājumi: jāattīsta prasmes strādāt ar lielu, atšķirīgas kvalitātes informācijas daudzumu (mediju pratība); cilvēku orientēšana pašiem uzņemties atbildību par savām izvēlēm; pilsoniskās izglītošanas programmas – jebkas, kas veicina apgaismotāku skatījumu uz politiku; jauns politisks piedāvājums no nepopulistiskām partijām, kas labāk uzrunā vēlētājus; kvalitatīvāka jau pieņemtu lēmumu skaidrošana.

4. Kā pārliecināt sabiedrību, ka pašreizējais valsts finansējuma apmērs politiskajām partijām ir nepietiekams?

Lielāks akcents liekams uz šiem diviem argumentiem:

- Sabiedrībai dārgāk izmaksā partiju vajadzība “atstrādāt” no bagātiem finansētājiem saņemtos ziedojumus – ne tikai korumpē iepirkumu sistēmu, bet arī demotivē jaunus cilvēkus iet politikā;
- Valsts finansējums partijām ir ieguldījums intelektuāli spēcīgākās valdībās – partijām ir iespēja piesaistīt cilvēkus, kas vēlāk strādās kā ministri vai premjeri un pieņems lēmumus, no kā būs atkarīga valsts attīstība. Ja partijām tiek nodrošināts adekvāts finansējums, šie cilvēki var pamazām iegūt politisko pieredzi (nevis uzreiz tikt iecelti augstākajos amatos), kā arī neturēties pie amatiem par katru cenu – jo arī partijas varēs atļauties algot viņu darbu.

5. Kādiem vajadzētu būt priekšvēlēšanu diskusiju raidījumiem?

Jā saglabā sistēma, kur gan sabiedriskie, gan komerciālie mediji rīko priekšvēlēšanu debates. Lielākam akcentam jābūt uz diskusijām krievu valodā – līdz šim to ir bijis nepietiekami.

Jādomā par diskusiju raidījumu tematisku segmentāciju – ne tikai tēmu līmenī, bet arī attiecībā uz mērķauditorijām (ne visām sabiedrības grupām būtu jāskatās vieni un tie paši raidījumi)

Prāta vētras World Café formā ir labs formāts tam, lai ar sabiedrību un partijām izrunātu atbilstošākos formātus/saturu priekšvēlēšanu raidījumiem.

6. Kādai būtu jābūt politiskai partijai, lai tajā vēlētos iestāties vairāk biedru?

Jā uzlabo partiju tēls sabiedrības acīs – šobrīd cilvēks vairāk zaudē, ja kāds uzzina, ka viņš ir partijas biedrs, nevis tiek slavēts par pilsonisko aktīvismu. Jāmaina sabiedrības priekšstats, ka pilsoniskais aktīvisms - petīcijas, NVO, valdības darba uzraudzīšana, diskusiju rīkošana - ir alternatīva dalībai partijā. Diskusijās partiju biedriem un citiem aktīvistiem jāpiedalās kā līdzvērtīgiem.

Partijām ir ne tikai jābūt skaidrai ideoloģiskajai (vērtību) bāzei, bet tām ir jādomā arī par to, lai veicinātu biedriskuma, komandas darba sajūtu. Šim nolūkam vajag organizēt apmācību, saliedēšanas, programmas izstrādes un citus pasākumus, kuros biedri var gan iegūt jaunas zināšanas, gan arī sajūtu, ka ir svarīga daļa no vienas komandas.

Biežāk jā rīko pieredzes apmaiņas pasākumi starp dažādām partijām – jābūt iespējai mācīties no citu partiju labās prakses vai no kļūdām, tas arī samazinātu stereotipus un partiju polarizāciju.